

01 — Потрібен Прометей (із книги "Якщо вже так судилося мені...")

Олександр Грязнов

* * *

Хто ми на батьківській землі,
Де в самоті старіють села,
Де наша молодість весела,
Як грак, ходила по ріллі?
Хто ми, розумні і дурні,
Такі однакові і різні,
Згуртовані в години грізні,
Роз'єднані у мирні дні?
Хто ми, що вірили брехні,
Яку плели з трибун генсеки,
І задля власної безпеки
Цурались мови і рідні?
Невже ми гірші за батьків,
Що берегли своє коріння
І у молодші покоління
Несли традиції віків?
А нам, як кажуть, чорт не брат.
Смішні нам чесність і наївність.
Ми на словах усі за рівність,
Та кожен тягне кращий шмат.
А може, рівність між людьми
Свій вік вже встигла відслужити?
Куди іти і як нам жити
Чомусь вирішуєм не ми,
А хтось за нас. І взагалі,
Пора вже зрозуміти, люди,
Хто ми на батьківській землі —
Чи спадкоємці, чи приبلуди?

1988

* * *

Слова, слова, слова... Кому вони потрібні,
Коли шукає всяк гіркий насущний хліб,
Коли прозріли ми, що ідеали хибні,
Що наш суспільний лад усіх нас в жменю згріб?

Уже й поводити, до краю нас довівши,
Вжахнулися самі і відсахнулись вбік.
В такий тривожний час кому на думці вірші,
Та ще й такі, щоб зміст людські серця обпік?

Читає їх народ хіба що випадково.
Де ж взяти той вогонь, щоб запалив людей?
Хто скаже нам усім палке й правдиве Слово?
Боюсь, що не поет. Потрібен Прометей.

1989

* * *

Прокинулись. Розкрили очі.
Побачили реальний світ.
І руки жилаві, робочі
Додолу впали. Стільки літ
Ми говорили, як папуги,
Чужі слова, чужі думки,
Що день у день "народні слуги"
Вбивали в мозок, як гвіздки!
В свідомості простого люду
Верхівка наша керівна
Так довго сіяла облуду,
Що й справді виросла вона.
І врешті-решт прийшла година
Збирать плоди її рясні.
Моя співуча Україно!
Чом не дзвенять твої пісні?
Чому стурбовані обличчя,
Не чути доброго слівця
І роздирають протиріччя
Людські засмучені серця?
Непримиримість, ворожнеча,
Кипіння пристрастей таких,
Що навіть келія чернеча —
Не порятунком для слабких.
Тривога й біль відобразились
В очах і зморшках. Взагалі,
Усі ми наче показалися,
Усі знервовані і злі.
Що ж об'єднає нас? Єдине —
Бажання жити між людьми.

Бо на очах природа гине,
А з нею гинемо і ми.
І цей процес — не випадковість.
Ознаки зримі і тяжкі:
Де співчуття, порядність, совість —
Найкращі якості людські?
Хай в можновладцях, у чинушах
Шукати марно їх, проте
І в наших витоптаних душах
Зерно добра не проросте.
Хто їх згубив? Чия провина
В загибелі земель і вод?
Така занедбана країна!
Такий задурений народ!
1990

* * *

Що сталося? Що діється на світі?
Насильство, ворожнеча і брехня.
Події, як вітри несамовиті,
Поверх голів проносяться щодня.
Ще розум не здолала істерія,
Та гнів народний тліє, наче трут.
Природа задихається й хворіє
Від бруду, радіації й отрут.
Потроху вимирає Україна,
Чорнобильський забувши переляк.
І хочеться, упавши на коліна,
Молитися. Не знаю тільки — як?
Щокою притулившись до одвірка,
Я стримаю розпачливий порив...
О боже наш! Невже тобі не гірко
За той прекрасний світ, що ти створив?

1991

* * *

Щоб пронести, хоч би й до страти,
Поняття чисті і святі,
Належить кожному обрати
Свою дорогу у житті,
Свій власний хрест. І тільки совість,

А не вказівка, не наказ,
Не пропаганди науковість —
Єдиний твій дороговказ.
Бо найчорнішої години,
Коли гіркоту п'ють до дна,
Усе залежить від людини:
Яка вона і з ким вона?
І хай обрубано коріння,
Забуті мова і пісні,
Та все ж за всякого правління —
Демократичного, чи ні —
Завжди знаходяться сміливці,
Що обирають власну путь.
А ми йдемо, неначе вівці,
Куди погоничі женуть.

1990

* * *

В політику встрявають — типове самогубство:
Спізнаєшся колись із "чорним воронком".
Який мені резон?
Не тішу самолюбство
І все, що написав, тримаю під замком.

Не рвуся догори:
багато видно й знизу.
Куди не подивись —
брехня, продажність, бруд.
В політиці — тим більш.
До неї я не лізу.
Хай бабрається в ній
більш честолюбний люд.

21.04.93

* * *

Які ми в біса козаки?
Привчилися мовчки гнути спину,
Хоч генам предків завдяки
Болить душа за Україну.
Той біль — не поза, не порив

Короткий, хоч і емоційний.
Болить душа, що землі вкрив,
Як віспа, пил радіаційний,
За наш Дніпро, якого ми
Перетворили на баюру,
За все, спаскуджене людьми,
За все, понівичене здуру.
Болить душа за наш народ,
Що втратив звичаї і мову,
Бо більшовицький обмолот
Зробив із нації полову.
Летить за вітром залюбки
В чужі світи шукати долі.
Які ми в біса козаки?
Ми — сірі миші у стодолі!
У нори тягнемо, що є,
Що бог пошле, завжди і всюди.
Життя сполохане своє
Чим зможем виправдати, люди?
Ми так вже звикли до пільми,
Що нас лякає світло, слово.
І забуваємо, що ми
На цьому світі тимчасово,
Що обірватись можуть вмиль
Стискання серця невсипущі.
Душа, як кажуть, відлетить
У безрозмірні райські кущі,
Де для козацького коша
Землі не треба ані сажня...
Можливо, вигадка — душа,
Але болить вона, як справжня.

07-09.92

* * *

Не надрукують, треба визнати,
Та знову віршами озвусь:
"Мої шановні співвітчизники,
Що так закохані у Русь!

Щоб не дістать по спині костуром,

Не знать принижень і образ,
Любіть Росію краще осторонь,
Бо так безпечніше для вас".

29.09.93

* * *

Розтаскують країну до останку,
А брались будувати. Як же так?
Ніхто уже не носить вишиванку,
Хоч в запалі парламентських атак,
Як і раніше, рвуться на трибуну.
І кожен вболіває за народ,
Бо кожен клявся: "Гори з місця зсуну,
Аби він прилучився до щедрот
Життя цивілізованого!" Дійсно,
Не вік же нам ходити при сумі!
І лиш у цьому згуртувавшись тісно,
Обранці прилучаються самі.
Чи може інформована людина
Чекати від парламенту чудес?
Нікому не потрібна Україна.
У кожного свій власний інтерес.
Гіркі слова! Та варто нагадати
Ревнителям добра і чистоти,
Що ми також збирались будувати,
А здатні лиш потилицю шкребти.

28.01.93

* * *

Зарозумілі і бездарні
Керують нами діячі.
Візьміть засідання пленарні,
Що бачать телеглядачі:

Хіба на цирк, на клоунаду
Вони не схожі, зокрема?
Як можна шанувати владу,
Що не шанується сама?

4.07.93

* * *

Вже патріотом визнано Мазепу.
Державна незалежність — наша путь.
Та знову нас штовхають у халепу.
Не знати тільки — як її назвуть:
"Союз", чи ще якась там чудасія?
Як завжди, ми одержимо сюрприз.
Та віжки там триматиме Росія,
А нам тягнути той проклятий віз.
Бо так було. Бо нас за бидло мали
Від самодержця до більшовиків.
Народе мій! Невже тобі замало,
Щоб схаменутись, досвіду віків?
Могилу сам своїм надіям вирий,
Бо знову брату кланятись йдемо.
Народе мій, довірливий і щирий,
Не дозволяй впрягти себе в ярмо!

15.09.93

* * *

Чомусь ми надто делікатні
З людьми, що рвуться нас повчать.
Борги тяжіють неоплатні,
Чи давня звичка догоджать
Безцеремонному сусіду
І тим уникнуть небезпек?
Для нас — ні сорому, ні стиду,
Аби з Москвою давній глек
Не розтрощить. Аж іскри крешуть,
Так натискаємо гальмо.
Коли про нас щоденно брешуть,
Ми сидимо і мовчимо,
Як мокрі курки. І не диво,
Що кожен півень нас скубе:
О як відверто й хворобливо
Ми зневажаємо себе!
З яким презирством очі мружить
На брата брат в своїй сім'ї!
Чи є ще хтось, що так паплюжить
Святині й звичаї свої?

Ми — не раби і не злочинці,
Не байстрюки батьків-заброд.
Де ж наша гідність, українці?
Де почуття, що ми — народ?

26.04.94

* * *

Нехай носи у нас заюшені,
Ми захищаємо своє.
Очам ще непомітні зрушення,
Але вони, звичайно, є.

Нас не задуриш більше лозунгом:
"С Россией вместе на века!"
Вчимося жити власним розумом,
А це — наука нелегка,

Бо заважають і обідраність,
І шовінізм твердих лобів
До краплі вичавити відданість
І психологію рабів.

6.12.95

* * *

Який наш час? "Неоднозначний",
Як зараз кажуть діячі.
Зробили вчинок необачний,
Що з бочки збили обручі.
Розлізлись клепки, бо — свобода.
І все, що в бочці, витіка.
То — небезпечна насолода!
Та не підніметься рука
Знов закликати до єднання
"Пролетарів усіх країв".
Це вже проходили. Остання
Державна єдність злидарів
Себе не виправдала. Досить,
Нового прагнемо життя.
А на поверхню час виносить
Все той же мотлох і сміття.

Регенерує словоблуддя
Свою обляману клешню:
Ті, що нав'язували людям
Ідеології брехню,
Гріхи ідейності своєї
Клянуть на різні голоси.
Який там лад? Які ідеї?
Хапай побільше і неси!
Час накопичення багатства —
Первісний ще капіталізм:
Загальний торг, безкарність блядства
І неприкритий бандитизм.

18.09.92

* * *

У сумнозвісні дні застою,
У дні зрівнялівки й брехні,
До примітивності простою
Ввижалась істина мені:
Політика — не наша справа.
Є авангард, що нас веде,
Є мудрий уряд, є держава,
Ну, а народ не підведе!
Нам пива б тільки і тарані
І, сівши біля приймача,
Дивитись кадри на екрані
Про Леоніда Ілліча.
Любили партію і чарку
І не привчилися до пуття,
Неначе звірі в зоопарку,
До самостійного життя.
Прогавили кінець епохи
І обернулись на невдах.
Та не змінились анітрохи,
Бо кожен з нас шукає шлях
Аби потрапити до списку
Про поділ благ. У цьому — суть.
І все чекаємо на миску,
Якої вже не принесуть.

04.95

* * *

Ще рік минув, не рік — щабель
Взаємознищення земного.
Чи й справді тоне корабель,
Що пацюки побігли з нього?
Шукати гроші, чи права
На чужину від наших злиднів
Втікають, доки ніч трива
І день прийдешній не розвиднів.
Що ж нас чекає, диваків,
Кого отут в часи усякі
Могили прадідів, батьків
Тримають міцно, наче якір?
Чи посміхнеться нам колись,
Хоч мимохідь, примхлива доля
В краю, де буйно розрослись
Обман, продажність і сваволя?
Чи може, плюнути на все
І в теплий вирій, як лелеки,
Летіти, доки не пасе
Безсонне око Держбезпеки
І новоявлені кати
Ще ніби не ламають ребер?
З країни можна б і втекти,
Та де подінешся від себе?

12.92-01.93

* * *

Де б в світі ми не прижились,
Яке б нам сонце не світило,
Шануймо землю, де колись
Нам народитись пощастило!

Не кине мати немовлят,
Не відцурається від сина.
Тому, напевне, й серед свят
Сумує ненька-Україна.

І поглядає з-під руки
Крізь час і простір, крізь тумани:
Чи не вертають земляки,
Що розбрелись за океани?

28.09.93

* * *

Всієї правди не сказати
Ні про країну, ні про час,
Хоч і зняли, здається, грати,
Якими стримували нас.

Та правда, болісно-жадана,
Є сплавом радості й страждань.
Вона, як світ, багатогранна,
Та кожен бачить тільки грань.

Те ж слово може означати
Для мене – сміх, для тебе – жах.
Всієї правди не сказати
У найвиразніших словах.
1992

* * *

Сумнівні історичні паралелі,
Та все ж таки згадаймо між незгод —
Як Моїсей з Єгипту по пустелі
Виводив сорок років свій народ.

Плекаючи надію довгожданну
В знесилених від довгої ходьби,
Він землю обминав обітовану,
Чекаючи, щоб вимерли раби.

І — в приклад нетерплячим нашим суддям —
Не проклинав ніхто, не плюндрував
За те, що вільні землі вільним людям
Премудрий Моїсей подарував.

А ми лиш кілька років у поході,
Та все частіше заклики звучать:
"Вернімось, браття! Цур їй, тій свободі!
Пора зворотні мандри розпочать".

Мовляв, пісок пустелі нас засипе.

Вертайсь, народе, доки не загруз.
Нам знову закортіло у Єгипет,
Чи то пак — у розвалений Союз.

Бо вільний люд сопить іще в колисці,
Рабам же й досі миле їх ярмо.
По суті, ми тупцюємо на місці,
Вважаючи, що справді ідемо.

Коли скінчиться наша одісея —
Не зможе передбачити ніхто.
Шкода, у нас немає Моісея.
Тож будемо блукати років сто.

18-29.02.99

* * *

Не надто мова шаноблива,
Як до великого цабе:
— Москва, підступна і брехлива,
За що любити нам тебе?

За те, що Юрій Долгоруков
Був князем київським колись
І, де ногою він постукав,
Твої будівлі підвелись?

Що син його спустошив Київ
Унаслідок князівських чвар
Не гірше за набіг Батиїв,
Хоч ще задовго до татар?

За те, можливо, що Хмельницький
Уклав з тобою договір,
Хоч і не досить представницький
Зійшовся задля того збір?

За те, що вдарила у спину,
Як вмер він після всіх борінь,
І приєднала Україну
До підневільних володінь?

За те, що довгими руками
Душила декілька віків
І поробила кріпаками
Одвіку вільних козаків?

За те, що голодом морила,
Покору сіяла і страх?
За те, що нищила й гноїла
У незліченних таборах?

Що волі не давала мові,
Немов народ - юрба німа?
Тож не дивуйся, що любові
Як не було, так і нема.

Любов не можна нав'язати.
І доки пам'ять в нас жива,
Нам Україна - рідна мати,
А ти - лиш мачуха, Москва!

1999

* * *

Обирайте, люди, обирайте!
З долею у піжмурки не грайте,
Голову ховаючи в пісок.
Не платформу - ліву або праву -
Обирайте тих, хто робить справу:
Доки ж вам затягують пасок?

Молоді й байдужі, що вважають:
"Хай, кому не ліньки, обирають
Тих базік, а я ще не здурів,"
На годинку вилізьте з печери,
Бо без вас діди-пенсіонери
Оберуть для вас поводитирів.

Обирайте, люди, обирайте!
Головне: уваги не звертайте
На програми й лозунги палкі.
Обирайте мудрих і сміливих,

Чесних, непідкупних, справедливих!
Може, й справді знайдуться такі?

1999

* * *

Чому ми з вами легковірні дурні?
Чому не розібрались до пуття,
Коли із бюлетенем разом в урні
Ми поховали власне майбуття?

Кого обрали? Хто сидить в тій Раді?
Комусь признатись — люди засміють!
Недоторканні злодії при владі
На всіх з гори високої плюють.
29.12.98

* * *

Хоч визнали права людини
І попустили поводи,
Ми, діти зниклої країни,
Навік налякані, завжди
Сказати маємо підстави:
— Не смій, не думай, не роби!

Раби речей, раби обставин,
Безглуздох звичаїв раби.
30.07.2000

* * *

Нема пророка у вітчизні,
Щоб мав пошану у своїх,
Бо ми, прискіпливі й капризні,
Його підніmemo на сміх.

Даремно вдячність чи опору
Йому шукати між людьми:
Нам важко визнати, що поруч
Є розумніші аніж ми.

Даремно брався би учитель

Доводить істину стократ,
Бо кожен сам собі мислитель –
Чи Арістотель, чи Сократ.

Регочуть з нього баламути,
Не узялись би за дрючок!
І голос істини не чути
Поміж порожніх балачок.

Ми надто вперті, надто різні;
Нас переконувать дарма.
Нема пророка у вітчизні,
Бо послідовників нема.

07.200011

* * *

Ми топчемо трави,
збиваючи срібну росу,
І звивистий слід наш
темніє на сивому лузі.
Та ніколи нам
помічати одвічну красу:
Окрадено душі
і нерви постійно в напрузі.
Знайти б нам дорогу
і бігти за людством услід!
Наївне бажання:
ми вже біжимо, як скажені.
Ми втратили пам'ять,
і мову, і свій родовід
І топчемо трави,
що стали для нас безіменні.

* * *

Прокинься рано і поглянь:
Весна надворі!
Минули дні поневірянь
В німій покорі.
Розквітли вишні. Їм услід
Душа розквітла,
Весни святкуючи прихід
І повінь світла.

Парує обрій. Мерехтить,
Немов намисто.
Незаплямована блакить
Стоїть над містом.
В такий же день, налитий вщерть,
Пісні лунали,
Коли Чорнобиль сіяв смерть,
А ми не знали...

* * *

Думки про вільну Україну
Розвіялись, як міражі.
Немає заздрості упину,
Немає дурості межі.

Навкруг продажність і сваволя,
Яка не відає страху.
Така вже нам судилась доля,
Мабуть, на хресному шляху.

Коли вона - сумна, зрадлива,
Не варта навіть мідяка,
Чому ж душа твоя вразлива
Така беззахистна й слабка,

Що відчуває, як провину,
Проступки й злочини чужі?
Немає заздрості упину,
Немає дурості межі.

* * *

Дратує те, що голі й босі,
Що кожен з нас пияк чи псих,
Та не дивує, що і досі
Ми ходим в прихвоснях чужих.

Вже від поклонів у мозолях
Коліна і в синцях лоби,
Бо що нам гідність, що нам воля,
Коли душею ми — раби?

* * *

Наш час давно минув, не кращий час,
Та - об'єктивно - зовсім не найгірший.
Звичайно, лицемірили усі
І змушено в одну дуділи дудку,
Та це було скоріше ритуалом,
Який ніхто серйозно не сприймав.
Вважалося, що бути комуністом
Обов'язково, щоб зробити кар'єру,
А хто її не прагнув, міг дозволить
Собі "інакомисліє" тихцем.
Але тоді були ми молодими,
І заробітків наших вистачало,
Щоб випити щоденно кухоль пива,
А влітку навіть з'їздити у Крим.
Ходили у кіно чи до театру,
Тверезими ходили на футбол,
Де не було тоді крикливих "фанів,"
Та грали значно краще, ніж тепер.
Жили і одягалися бідніше,
Про наркоманів навіть і не чули,
Жінки й дівчата зовсім не курили
І не було бомжів і жебраків.
Те, що зоветься вадами суспільства,
Можливо, маскувалося уміло,
А зараз так настирно лізе в очі,
Що вже не викликає співчуття.
Не знали ми того, що зветься "воля",
Але й того, що зветься "беспредел".
Наш час добріший був за сьогоднішня,
Наївніший, цнотливіший. Комусь
Він видасться дурним і примітивним,
Та він був - наш. А зараз час - чужий.

* * *

Забуті демонстрації й паради,
Суспільні припинилися бої.
Багато що змінилося, крім влади,
Точніше, окрім сутності її.

Під звуки маршів, радісні, бравурні,

Не ходить більше робітничий клас.
А влада з нас постійно робить дурнів
І бреше, що піклується про нас.

* * *

Чи справді Україна вільна,
Чи воля та - порожній звук?
Бо вже "єдина й неподільна"
Знов прибирає нас до рук.
Тихцем скуповує заводи,
Іде в ділах на компроміс,
Та, не втрачаючи нагоди,
Встромляє всюди власний ніс.
Натуру маючи лукаву,
Скликає всіх в одну сім'ю,
Хоч нас не має за державу -
Лиш за губернію свою.
Щоб знову брата-баламута
Під спільний скіпетр підвести,
Плете економічні пута,
Лишилось тільки одягти.
Щоб вже не смикалась країна
В міцних, безжалісних руках,
Щоб навіть слово "Україна"
Навік згубилось у віках,
Кістками нашими засіє
Нові пекельні Соловки.
А щоб ти луснула, Росіє,
І розвалилась на шматки!

* * *

Ми розігнули спини і коліна,
Аби на рівних бути з усіма.
Немов би є держава Україна,
Та у народі єдності нема.

Нам до загальних справ немає діла,
Бо скраю наша хата у селі.
Своя сорочка ближча нам до тіла,
А власні воші не такі вже й злі.

Ми над собою любимо сміятись,
Коли брати межі очі плюють...
Нам конче необхідно згуртуватись,
Бо поодинці кури заклюють!

Зуміли ж об'єднатися євреї,
Де цар Давид колись отари пас...
Нема державотворчої ідеї,
Що підняла б і об'єднала нас.

* * *

В єднанні – сила. Та вважається
Людьми з учених установ,
Що об'єднання відбувається
Лиш за сприятливих умов.

Однак, знайти неважко рацію
І в несприятливій добі:
Ніщо так не єднає націю,
Як участь в спільній боротьбі.

* * *

Як міг усіх нас розсварити,
Загальний викликати стрес,
Країну навпіл поділити
Звичайний виборчий процес?

Нема чого ворогувати,
Нема причини для незгод:
Нам Україна – рідна мати,
А рідний батько – наш народ.

Програє хтось чи переможе,
Та всі ми – доньки і сини
Одних батьків. Врятуй нас, Боже,
Від братовбивчої війни!

* * *

Хтось тримається курсу на зорі,
Хтось із рук вириває кермо.
На плоту у відкритому морі
Ми кудись врізнобіч гребемо.

Та зневіри проклятої зерна
Вже ростуть, особливо у штиль,
Бо помітно, що надто мізерна
Рівнодіюча наших зусиль.

Довго хвилям скипать каламутним,
Доки пліт досягне узбереж.
Жоден вітер не буде попутним,
Як не знаєш – куди ти пливеш.

* * *

На кривавій межі поміж Заходом й Сходом,
Загубивши в глибинах віків родовід,
Не судилось нам стати великим народом
І в історії людства позначити слід.

То свої між своїми заводили чвари,
То палила орда, то скоряла Литва.
Нас гнобили поляки, топтали татари,
Нас у братніх обіймах душила Москва.

Як не гірко звучить, ні тепер, ані згодом
Не доводиться, друзі, чекати на злет.
Не судилось нам стати великим народом:
Нам братерські обійми зламали хребет.